

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 49
Godina XXV
Maj, 2020.
[str. 111-118]

© Monos 2020

ZAVIČAJ

Likovi zavičaja – pukovnik Bahrija Džananović, komandant 212/222. oslobodilačke brigade A BiH: “Mi moramo odbraniti plac na kojem ćemo napraviti svoju kuću...”

Prof. dr. Omer Hamzić

U prilogu se, iz jednog posebnog ugla, govori o liku i djelu pukovnika Bahrije Džananovića, ratnom komandantu proslavljene 212/222 bosanske oslobodilačke brigade, te daju osnovni podaci o nastajanju i borbenom putu te jedinice, čije je formiranje označilo početak oslobodilačke faze u ratu za Bosnu i Hercegovinu na širem području Gračanice. Bio je jedan od najboljih oficira Armije Bosne Hercegovine, po svojim vojno-stručnim kvalitetima, postignućima jedinice koju je vodio iz uspjeha u uspjeh od njenog osnivanja, krajem 1993. do njene demobilizacije u proljeće 1996. godine, po svojim moralnim i ljudskim vrlinama, bio je drugačiji od mnogih i visoko iznad njih. Iako se nije najbolje snašao, poput mnogih svojih kolega, nakon završetka rata, a pogotovo nakon preranog penzionisanja, iako duboko razočaran društvenim kretanjima u poraću, pogotovo nezahvalnim socijalnim stanjem mnogih svojih boraca u miru, ostao je do kraja moralno uspravan i čestit čovjek kakav je bio i u ratu.

Ključne riječi: Gračanica, Bahrija Džananović, Armija Bosne i Hercegovine, 212/222 bosanska oslobodilačka brigada

Imao sam priliku upoznati ga jednog tmurnog decembar-skog dana ratne 1993. godine u komandi gračaničke OG-2 A BiH, kada me je poslije nekakvog obavljenog službenog razgovora komandant Osman Puškar zadržao za trenutak da upoznam, kako mi je u svom stilu rekao, komandanta naše buduće

proleterske brigade. Dok smo čekali da se pojavi, ukratko mi je objasnio šta se želi sa tom brigadom i koja će joj biti ključna zadaća. Shvatio sam da se formira neka nova oslobodilačka sila, sposobna za borbu u svakom dijelu Bosne i Hercegovine koja je, nagovještavala i jedno novo oslobodilačko razdoblje u ratu za BiH.

“Upoznat ćeš jednog od mojih najboljih oficira”, rekao mi je Puškar pozdravljajući se sa Bahrijom. Učinio mi se manji rastom, nego što sam očekivao. Ali sam vidio samopouzdanje i odlučnost u njegovom držanju. Nakon upoznavanja i nekoliko običnih rečenica, ostavio sam dvojicu komandanata da u miru nastave ranije planirani i ugovorni razgovor.

Bahriju više nisam vidio. Do kraja rata...

Ali sam sa interesovanjem pratio borbeni put njegove 212., kasnije preimenovane 222. oslobodilačke brigade, radovao se uspješnim akcijama koje je kreirao i neposredno u njima učestvovao kao komandant. Od viših oficira iz Komande OG-2 (kasnije 22. divizije) i Drugog korpusa A BiH za njega i njegovu jedinicu mogao sam čuti samo komplimente... Nešto o tome i pročitati u našem ratnom listu “Biljeg vremena” u kojem sam sarađivao kao član Redakcije.

Njeno formiranje i djelovanje doista je označilo prekretnicu u ratu za Bosnu i Hercegovinu na širem prostoru Gračanice i njene okoline.¹

...

Bahrija Džananović je rođen 5. 2. 1952. godine u selu Pribava kod Gračanice. Nakon osnovne škole, upisao se u srednju vazduhoplovnu tehničku vojnu školu u Rajlovcu.² Prema vlastitom iskazu, prvobitno je odbijen u vojnom odsjeku u Gračanici kao fizički nespreman, ali mu je tu početnu prepreku u proceduri upisa nekako uspio “otkloniti” amidža Velija. U srednjoj školi, aktivno je učestvovao u radu radio-amatera, muzičkog orkestra itd. Nakon završetka te škole, kao i ostali iz njegove generacije, ostao je u vojnoj službi. U želji da nastavi školovanje, 1977.

1 Vidi opširnije u: Omer Hamzić, Formiranje 212. oslobodilačke brigade – prekretnica u ratu za BiH na prostoru Gračanice i njezine okoline, *Gračanički glasnik*, VI/12, 2001., 55-60; napomena autora: premda ovaj prilog donosi dosta kvalitetnih podataka o formiranju te jedinice, u njemu se zbog manjkavosti izvora potkrpala pogreška da je 212. brigada bila prva oslobodilačka brigada u Bosni i Hercegovini, te samim tim i neki “specifikum” samo Gračanice–iako to nije nigdje eksplicitno naglašeno. Prilog je pisan na osnovu tada raspoložive dokumentacije i izjava koje su dali neki od sudionika događaja, među kojima iz objektivnih razloga nije bio komandant Džananović. Dokumenti do kojih je ovaj autor došao kasnije upućuju na to da je, shodno svojoj novoj strategiji, ubrzano formiranje bosanskih oslobodilačkih brigada, Štab Vrhovne komande oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine naložio potčinjenim komandama još krajem avgusta 1993. godine (Naređenje ŠVK OS RBiH, str.pov.broj: 14/75-98 od 30.08. 1993 godine). U skladu s tim, u potčinjenim komandama (korpusima i operativnim grupama) uslijedilo je izvršenje tog naređenja. Tako je Prva bosansko-oslobodilačka brigada u Bosni i Hercegovini formirana 25. 10. 1993. godine u selu Čoralići, općina Cazin (Bejdo Felić, *Peti korpus (1992-1995)*, Sarajevo 2002., 31, 32) Naređenja koja se odnose na 212. bosansku oslobodilačku brigadu, a koja će uslijediti od početka decembra 1993. navedena su u narednoj fus noti.

2 Osman Puškar, *Rat je bio bolji*, 304

godine prijavio se za upis u Vojnu akademiju, čak bio položio i prijemni ispit, ali su ga odbili, kako je rekao, jer je tu već bio zadovoljen nacionalni ključ što se tiče Muslimana. Nakon izvjesnog vremena, prekomandovan je u vod veze, 97. avijacijske brigade, garnizon Jasenice u Mostaru, gdje je ostao na službi nešto više od godinu dana. Krajem 1978. oženio se i zasnovaio porodicu. Sljedeće, 1979. godine, nastavio je službu u garnizonu Divulje kod Splita, gdje je bila dislocirana čitava njegova brigada. U međuvremenu, vanredno je upisao Ekonomski fakultet, ali je već nakon druge godine odustao od studiranja, jer dalje, izgleda "nije išlo". Uspio je upisati Vojnu akademiju, koju je relativno brzo završio jer su mu priznali neke ispite sa ekonomije. Stekavši čin poručnika, 1989. godine, postavljen za komandira voda u bataljonu za obezbjeđenje avijacije u Divuljama. Nakon 2 godine dobio je čin kapetana (1991.). Nešto kasnije, kad je taj bataljon prerastao u vazduhoplovnu bazu, postavljen je za komandira čete s formacijskim činom majora. Rat u Hrvatskoj zatekao ga je na Divuljana. Od aprila do decembra 1991. godine, usljed dramatičnih događaja u Hrvatskoj, te su jedinice JNA bile povučene u kasarne. Iz Divulja su evakuisani jednim talijanskim feribotom za Bar (Crna Gora), odakle su prebačeni u Podgoricu, gdje su se i razdužili. Početkom 1992. Džananović je došao u Rajlovac, gdje je, po vlastitom svjedočenju vidio rezerviste s kokardama ("Beli orlovi"). Napisao je zahtjev za demobilizaciju i krenuo za Gračanicu.³

Krajem aprila 1992. godine priključio se jedinicama TO, a kasnije Armije BiH, kao jedan od prvih visokih oficira JNA sa prostora Gračanice koji se stavio na raspolaganje TO BiH. Već u prvoj godini rata istakao se na uspostavi sistema veza na prostoru tadašnje općine Gračanica.⁴ Izvršio je uvezivanje Komande teritorijalne odbrane sa vojnim strukturama opština Srebrenik, Lukavac, Gradačac, Doboj (slobodni dio) i Okružnim štabom Teritorijalne odbrane Tuzla. Uspostavio je potpunu sinhronizaciju veza sa civilnim strukturama vlasti i uradio potrebna planska dokumenta "po vezama". Jedna zanimljivost iz tog vremena: iako su neki tada insistirali na radio vezama i sa svime što uz to ide (planovi, tajni nazivi, šifarnici i sl.), Bahrija je forsirao daleko sigurnije žičane veze.⁵ Uz poslove iz svoje uže specijalnosti u okviru jedinice veze, bavio se i sistemom obučavanja novih rukovodnih kadrova i vojnika za druge jedinice i sastave teritorijalne odbrane.

Njegova izvrsna vojnička znanja posebno su došla do izražaja u periodu preustroja jedinica i rejonskih štabova teritorijalne odbrane u prve bataljone i brigade oružanih snaga Bosne i Hercegovine, tokom ljeta 1992. godine. Pošto je prethodno faktički i ustrojio komandu 111 brigade (usljed opravdanog odsustva novoimenovanog komandanta Tarika Nuhanovića), sa 1. 9. 1992. godine postavljen je na dužnost načelnika Štaba te gračaničke brigade. Na dužnost komandanta 212. bosanske oslobodilačke brigade postavljen je po Naređenju komandanta 2. korpusa (broj 03/8-9, do 13. 1. 1994. godine).⁶ Pri-

3 Bahrija Džananović, Iskaz za Muzej "Alija Izetbegović", Sarajevo (dalje: prema Muzej AI)

4 Prva jedinica TO koju je formirao, bio je vod veze, čiji je komandir bio Bahrija Mehurić (prema: Muzej AI)

5 (prema: Muzej AI)

6 Brigada je formirana Naređenjem komandanta Štaba Vrhovne komande (broj 03/71 (14/75-147) od 3. 12. 1993. godine) na osnovu privremene ratne formacije oslobodilačkih brigada TIP "A". U njen sastav ušle su do tada već formirane jedinice manevarskog karaktera koje su bile u sastavu posadnih snaga 109., 111. i 117. bbr. Od pomenutih jedinica formirano je sedam pješadijskih četa, MMB, Pob, LARV, PVO i prištapske jedinice (IDV, Pionirski vod, vod veze, desetina ABHO, Komanda stana i Logistička četa. (A TK, ZD, k-3, X-2/1) Do 25. 2. 1994. godine brigada je bila popunjena sa 75% u ljudstvu i materijalno-tehničkim sredstvima. U sastavu komande brigade funkcionisali su svi organi i službe utvrđeni formacijom. Popuna brigade vršena je prekomandom iz postojećih brigada u zoni odgovornosti OG-2 i manjim brojem pripadnika van iste zone, kao i mobilizacijom preko Odjelje-

hvio se te dužnosti u najtežoj situaciji za odbranu BiH i uspješno je obavljao od 13. 1. 1994. do 22. 4. 1996. godine.⁷

Nakon što je uspješno izvršio sve potrebne pripreme, svečanu smotru brigade obavio je 1. 3. 1994. godine na Gradskom stadionu u Lukavcu. Od tada i počinje njen slavni oslobodilački put: od Vijenca i drugih ratišta u općini Lukavac, od uspješnih akcija u zoni odgovornosti 221. brdske gračaničke brigade, uključujući i slavnu bitku oslobađanja Visa, teških borbi u područjima Doboj Istoka, Teočaka, Tuzle, Živinica, Sarajeva, Vareša, do Bosanske Krajine i Vozuće 1995. godine. Kao brigada manevarskog tipa, ova jedinica je bila osposobljena i mobilna za izvršavanje svih borbenih zadataka, na cjelokupnom teritoriju R BiH.⁸

Na okolnosti pod kojima je Brigada formirana, godinu dana kasnije, njen komandant se osvrnuo sljedećim riječima: "Dakle, u situaciji jedne potpune neimaštine i blokade, kada niodakle ništa nije pristizalo, donosi se odluka o formiranju jedne oslobodilačke brigade, koja je tražila velika naprezanja u svakom pogledu (...) U tom smislu se išlo na formiranje jedne oslobodilačke brigade, gdje se htjelo provjeriti imamo li snage da izađemo iz rovova i krenemo prema prostoru koji je agresor zauzeo..."⁹

U jednom razgovoru, na pitanje novinara kako se odlučio prihvatiti tako teškog zadatka i u još težim okolnostima, komandant Džananović je dao ovaj odgovor: "Moram vam priznati da se sa naređenjem da postanem komandant kod mene javila velika nelagodnost. Do tada nisam bio komandant i samo sam mogao pretpostaviti pred kakvom se velikom odgovornošću nalazim. Imao sam u vidu i okolnosti, dakle objektivno vrijeme u kojem je brigada nastala. Međutim, ja sam po prirodi profesionalac i svako naređenje izvršavam sa svim svojim potencijalima. Moj nivo nije bio hoće li se to moći, nego sam prišao izvršenju zadatka. (...) Mi moramo odbraniti plac na kojem ćemo napraviti svoju kuću..."¹⁰

...

O uspjesima ove brigade i kvalitetima njenog boračkog sastava, pa i njihovog komandanta, pisao je tokom rata ratni reporter, pisac i publicist Atif Kujundžić i to sa "lica mjesta", a povod je bio obilježavanje druge godišnjice formiranja brigade: "*Dvije godine borbe, uopšte uzevši – jesu dvije godine života stavljenog na raspolaganje zemlji i narodu (podvukao autor) – da se sačuva zemlja, da se odbrani narod i njegova sloboda. Dvije godine borbe u 212 – 222 bosanskoj oslobodilačkoj brigadi, jesu i više od toga, jer su se*

nja ministarstva odbrane Lukavac, Gračanica i Doboj Istok. U toku postojanja brigade izvršene su njene dvije transformacije: (1) Naredbom komandanta Generalštaba AR BiH, od 12. 1. 1995. godine, koji je upućen Komandi 2. korpusa, Brigada je preimenovana iz 212. bosanske oslobodilačke brigade u 222. oslobodilačku brigadu, tip "A" (tzv. četni sastav); (2) Naredbom komandanta 2. korpusa, od 11. 10 1995. godine izvršena je preformacija 222. obr. iz "A" sastava (četni sastav) u "B" sastav (bataljonski sastav). Umjesto 7 oslobodilačkih četa, transformisana je u 3 oslobodilačka bataljona. U redovima brigade, tokom njenog postojanja borilo se ukupno 2.615 boraca, od čega s područja opštine Lukavac 1.024, Gračanice 1.015, Doboj Istok 96, Banovići 436 i Srebrenik 44. (Sead Selimović, *Izet Šabotić, Drugi kongres Armije Republike Bosne i Hercegovine 1992 – 1995.*, Tuzla, 2017., 163, 164.)

7 Sead Selimović, *Izet Šabotić, nav. djelo*, 164

8 Vidi opširnije u: Samir Nukić, Bahrija Džananović: komandantska hrabrost i požrtvovanost koja zadivljuje, odlučnost koja začuđuje, *Gračanički glasnik* br. 49/25, Gračanica 2020. str.

9 Mirzet Hamzić, Obilježena prva godišnjica prve bosansko-oslobodilačke brigade, *Samo krv ratnika je za slavu i pamćenje*, "Monos" Gračanica 1995., 68–70

10 Mirzet Hamzić, Brigada koja je izmijenila karakter rata u BiH (inervju Bahrije Džananovića, dat povodom godišnjice brigade 3. 12. 1994.), *Samo krv ratnika je za slavu i pamćenje*, "Monos" Gračanica 1995, 70 -72

pretvorile u **dvije godine borbe bez predaha** u uslovima **najvećeg rizika**.

Zašto je to tako?

Zato što borci i starješine 212 – 222 bosanske oslobodilačke brigade nisu izlazili na liniju da bi prespavali u zemunici i stražarili i osmatrali iz tranšee ili zaklona. Dolazili su da udare tamo gdje je najtvrdje. Tamo, gdje nije bilo nikakve sumnje da će agresor upotrijebiti sva sredstva da osujeti napad i zadrži pozicije koje je posjeo u najpovoljnijim okolnostima.

I, šta se događalo?

Događalo se odmaralište i stambene zgrade Fabrike sode Lukavac na Vijencu; rudnik krečnjaka Vijenac sa kapom i Jaruškama; Orahovica; Skresci – Trepala; Vožuća; Vis; Becanj; Golo Brdo – Sarajevo; Greben (...) ¹¹ događalo se da kuda borci 212 – 222 bosanske oslobodilačke brigade pođu – da tamo prođu i da tamo više živih četnika – nema. Da, događalo se tamo gdje dođu – **donose slobodu zemlji i rodu**. (...)

A, ko su ti ljudi?

Malo su nam sve riječi, jer izvan borbe za slobodu – svaki od njih je priča za sebe, posebna knjiga, pjesma, roman. Naprimjer: Bahrija Džananović, čovjek, oficir, borac, komandant koji u toku napada kojim lično komanduje – uzima u ruke pušku, ostavlja istureno komandno mjesto i kreće pod vatrom da vidi borce u oslobodilačkoj četi Fadila Ibrahlića – Fajca, na Tijesnom putu ispod samih Trepala. U tome je cijela stvar. Takav je svaki starješina 212 – 222. bosanske oslobodilačke brigade koja je stvorena u Armiji R Bosne i Hercegovine. Takav je svaki borac, jer se svako ima na koga ugledati. Zato, možemo nabrati, sigurni da ne možemo sve pobrojati i sigurni da ne možemo pogriješiti. ¹²

Najtragičniji dan za Brigadu i jedan od najtužnijih za općinu Gračanica u ratu uopće bila je tragedija u kasarni “Husinska buna” u Tuzli, 20. 3. 1995. godine, u kojoj je tokom postrojavanja jedinice na poligonu te kasarne, granata velikog kalibra, podmuklo ispaljena sa srpskih položaja, usmrtila 21 i teško ozlijedila 30 boraca Brigade. Među poginulim, čak 14 bilo je sa područja općine Gračanica. Postrojena je bila cijela 1. četa, u kojoj i jesu bile samo Gračanlije. Sjećam se tih dženaza u Babićima, Kahvedžijama, Škahovici... Gledao sam uplakana lica majki, supruge, djece. Nedostajale su riječi utjehe, za saučesće... Teška tuga obavila je čitavo područje opštine... Ne znam je li bilo veće žalosti tokom rata... Taj datum zvanično je proglašen kao Dan šehida Gračanice.

I za komandanta Bahriju, kako je kasnije govorio, to je bio najteži dan u životu. Nikad nije prežalio te svoje momke, koji nisu stradali na borbenom zadatku, već sticajem nesretnih okolnosti, na postrojavanju, izvan akcije... Brigada je u tom trenutku, zapravo, bila angažirana kao korpusna rezerva, u vrijeme izvođenja borbenih djelovanja u rejonu Stolica – pokušaj zauzimanja Stolica. Nakon te nesreće, na nju se nije moglo ni računati... Čitava 1. četa morala se rasformirati i nanovo ustrojiti. ¹³ Nosio je to Komandant u sebi kao duboku i neprebolnu ranu do kraja života iako je Naredba da se brigada iz rejona r/r Gračanica – Lukavac razmjesti u Lukavac i Tuzlu stigla “odozgo”. U svom emotivnom govoru, obraćajući se članovima porodica poginulih boraca okupljenim povodom godišnjice formiranja 212. brigade, rekao je i ovo: “Ja, kao čovjek i komandant ponosan sam što sam bio sa takvim ljudima i što sam komandovao takvim herojima” ¹⁴

11 Najznačajnija neprijateljska uporišta koje je Brigada zauzela tokom prve dvije godine svoga postojanja

12 Atif Kujundžić, Obilježena druga godišnjica formiranja i borbenog puta 212-222 bosanske oslobodilačke brigade: “Srca ih vode, ravno do slobode”, *Borba i život za slobodu–reprint izabranih tekstova pisanih i objavljenih tokom rata 1992. – 1995.*, NIK “Kujundžić” 2002., 575

13 Prema: Muzej AI

14 Mirzet Hamzić, U povodu obilježavanja godišnjice 212 bosanskooslobodilačke brigade, komandant ove bri-

Bahrija Džananović - u sredini

Bahrija Džananović je jedan je od rijetkih komandanata u našoj armiji koji se zadržao na čelu brigade od njenog osnivanja do kraja rata, pa i kasnije, sve do reorganizacije naše vojske.

Dočekao je mir na čelu te slavne ratne jedinice i zajedno s njom otišao u historiju.

...

Kao profesionalni vojnik teško se snalazio "u civilstvu", nakon demobilizacije i penzionisanja. Bio je drugačiji od nekih svojih kolega, koji su posezali za drugim "zanimacijama", privatnim biznisima ili su ulazili žešće u politiku. Nije bio apolitičan, naginjao je lijevoj "opciji", ali nije htio ili nije znao snažnije zaplivati u mutljikvim političkim vodama nevesele postratne bosanskohercegovačke stvarnosti. Uz sve ljudske, komandantske i patriotske vrline, koje su mu svi redom priznavali, za politiku, izgleda, nije imao talenta – onu i onakvu. Iako nije bio "zavrka" čovjek, sa njim se nisu mogli praviti nikakvi dilovi,

ni talovi, ni politički, ni oni drugi... Neki su u šali govorili da je za tu "djelatnost" bio "pretjerano" pošten. Čak i oni koji su ga ponekad napadno hvalili kao jednog od najuspješnijih ovdašnjih ratnih komandanata, što se tiče politike, nastojali su ga nekako "skrajnuti", negdje na marginu, za svaki slučaj... Kako se nikome nije želio nametati, nije probao "dobaciti" makar do lokalne, akamoli do neke više instance, vijećničke, poslaničke ili neke druge državne – koja bi mu mogla "malo popraviti penziju". Kao vojnik i komandant bio je pouzdan i čvrst kao stijena, u vojsci čovjek od zadatka. U "civilstvu", međutim, u ovoj našoj postratnoj stvarnosti, na cijeni su neki sasvim drugi kvaliteti. Bogme i zadaci.

...

Iako se redovito odazivao na svečanosti povodom značajnih godišnjica iz naše bliske prošlosti, ponekad na njima i govorio "evocirajući uspomene na slavne dane" (sjećam se svečanosti na Visu), bez sumnje cijenjen od

gade Bahrija Džananović, primio je porodice poginulih boraca, šehida..., *Samo krv ratnika je za slavu i pamćenje*, "Monos" Gračanica 1995.,⁶⁴

svojih saboraca, pa i kolega (komandanata drugih naših brigada), ponekad se na kraće ili duže vrijeme povlačio u sebe, bježao u osamu, tražio utočište u privatnosti, u krugu porodice.

Nailazili su trenuci krize s kojom se u sebi, na svoj način borio. To najbolje znaju njegovi najbliži u porodici. Želio je to sakriti, što više nije ni važno za ovu priču... Otvarao je dušu samo rijetkim prijateljima i drugovima, kojih je oko njega bilo sve manje. Neki su zauvijek otišli na bolji svijet, drugi su se postepeno od njega udaljavali, najčešće ne namjerno. Njih su nosila druga interesovanja, obaveze, ambicije. Takav je život, takva je bila realnost koju je sve teže prihvatao i podnosio.

Bahrija Džananović je čovjek kojeg život, stvarno, nije mazio, nimalo. Jednom prilikom mi je u razgovoru otkrio da je najviše razumijevanja i pouzdanja imao u svog ratnog načelnika OG-2, majora Ibrahima Nurkića. U trenucima osame, razočarenja i krize, odlazio bi kod Ibri u Udruženje antifašista, na čašicu razgovora, ponekad i čašicu pića... Tu sam ga posljednjih godina najčešće i susretao. Pored ratnih uspomena, njih dvojicu je, kako sam shvatio, vezivao i neki viši stepen razumijevanja, imali su sličnu narav, pa i pogled na život, na našu poslijeratnu neveselu stvarnost. Tu smo, kod Ibri, između ostalog, često razgovarali i o pisanju spomen knjige ili monografije njegove slavne brigade. Bio je živo zainteresovan da se ta knjiga pojavi – radi budućih generacija, ne radi nas, kako je govorio. Znam da je u vezi s tim vodio i neke razgovore sa onima koji su to trebali poduprijeti. Obično su obećavali kad bi se obilježavala godišnjica brigade, nakon što bi održali govoranciju i slikali se s komandantom. Poslije, se sve zaboravljalo, do sljedeće prigode. Knjige ni danas nema, nema ni komandanta, nažalost.

...

Kao i svaki istinski borac za BiH i Bahrija je bio teško razočaran socijalnim položajem svojih saboraca, koji su u većini ostali nezbri-

nuti od države za koju su se borili. Najviše ga je pogađalo, kako je često govorio, kad bi mu se ti obični borci koje je predvodio u najtežim bitkama ovoga rata, obraćali sa pitanjem: "Komandante, zar smo se za ovo borili?" Bilo je to pitanje koje je u bezbroj teških situacija nakon rata i sam sebi postavljao. Na koje, nažalost, nije imao odgovora – ni za sebe, ni za druge. Možda je s tim pitanjem i u grob legao. Ko zna...

Doduše, valja spomenuti da je bio "dobro živnuo" nakon osnivanja Udruženja "Veterani rata 1912./1922. bosanske oslobodilačke brigade". Redovnije je nego ranije učestvovao u mnogim aktivnostima, na proslavama godišnjica i komemoracijama... Lukavčani su to posebno lijepo znali organizirati (pohode kroz grad, kao parade i sl.). Može se to vidjeti i na FB stranici "1912/1922 Bosanska oslobodilačka brigada Gračanica, Lukavac i Doboj-Istok".

Interesantno je da je, za razliku od većine svojih vršnjaka, zadnjih godina bio aktivan na društvenoj mreži Facebook. Nebitno je da li je to radio iz radoznalosti, dosade ili bježeći od osame. Objavljivao je statuse i komentare, komunicirao i sa svojim dojučerašnjim borcima, ratnim drugovima i poznanicima, i sa starim kolegama iz JNA i školskih dana. Često je objavljivao statuse, na svoj osoben način, uz dosta duha, nerijetko šeretski. Svaku svoju opasku, poruku, dosjetku, sjećanje na neki doživljaj – sve bi to redovno popratio sa svojim prepoznatljivim "eto..." – i uzrečicom, i zaključkom.

Eto, takav je bio naš Bahrija komandant. U zadnje vrijeme, ipak, skoro zaboravljen u široj lokalnoj javnosti, gotovo nevidljiv u našem gradu. Iako mu nisam bio nešto naročito blizak, znam samo jedno: Armija BiH je imala i boljih komandanata od Bahrije, ali skromnijeg zasigurno nije imala.

Lijepo je ispraćen na bolji svijet, 21. 1. 2020. Komemoracija, emotivni govori, veličanstvena dženaza, počasni plotun... Pokazalo se i u ovom slučaju da mi Bošnjaci po-

stajemo svjesni veličine nekog pojedinca, tek kada ga izgubimo.

“Eto.”

Bio je lijep i sunčan januarski dan.

SUMMARY

**HOMELAND CHARACTERS:
COLONEL BAHRIJA DŽANANOVIĆ,
COMMANDER OF THE 212/222
LIBERATION BRIGADE OF THE
ARMY OF THE REPUBLIC OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA: “WE
HAVE TO DEFEND THE PLOT OF
LAND ON WHICH WE WILL BUILD
OUR HOUSE...”**

This article discusses a special angle on the character and work of Colonel Bahrija Džananović, the wartime commander of the celebrated 212/222 Bo-

snian Liberation Brigade. It provides basic information about the formation and combat record of this unit, the formation of which marked the beginning of the liberation phase of the war for Bosnia and Herzegovina in the wider Gračanica Area. He was one of the best officers of the Army with his military and professional qualities as well as with the achievements of the unit that he led from its formation in late 1993, to the demobilization that occurred in the spring of 1996. He was different, and higher than many other men. Although he didn't fare to well after the war, similarly to many of his colleagues, especially after his early retirement, also deeply disappointed by the social movements in the postwar period, especially due to the ungrateful social condition of many of his soldiers in peace, he remained morally upright and honest as he was during the war.
